

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильесим
гъэтхапэм
къышегъэжьагъэу къидэкы

№ 44 (22014)
2020-рэ ильес
БЭРЭСКЭШХУ
ГЪЭТХАПЭМ и 13
ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИЭП
къыхэтутыгъэхэр ыкы
нэмыкы къебархэр
тисайт ижъугъотэштых
WWW.ADYGVOICE.RU
6 +

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъэзет

Адыгеймкэ ильэсым изэфэхьысыжъхэр

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет – Хасэм изэхэсигъоу тыгъуасэ щылагъэм Адыгейм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат депутатхэм апашхъэ кыщыгущыагъ ыкы 2019-рэ ильэсым республикэм иминистрэхэм я Кабинет Йоффэу ышлагъэм изэфэхьысыжъхэр къышишыгъэх, пшъерильыкъэхэр кыгъэнэфагъэх.

Зэхэсигъом хэлэжьагъэх республикэм ипещагъэхэу Джарымэ Аспланэр Тхъаклы-
шынэ Аспланэр, сенаторхэу Хъопсэры-
къо Муратэр Олег Селезневыимрэ, УФ-м
и Къэралыгъо Думэ идепутатхэу Хъа-
санэкъо Муратэр Владислав Резникрэ,
федеральнэ инспектор шъхьаэу Сергей
Дрокинрэ, лъэпкъым итхэкло цэрылоу
Мэшбашэ Исхъяакъ, федеральнэ ыкы
республике хэбзэ къулыкъухэм, муни-
ципалитетхэм ялацхэр, общественне
организацихэм ялтыклохэр, ныбжы-
кэхэр, нэмыкхэри. Йофтхъабзэр зэри-
щаагъ АР-м и Парламент и Тхъаматэу
Владимир Нарожнэм.

Зэфэхьысыжъхэр ашынхэм ыпэ мы
аужырэ ильэсхэм шъольырым социаль-

нэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышыгъэхэм
афэгъэхьыгъэ фильмэу «Адыгейр —
ыпекъ лыкъяут» зыфиорэм къээрэу-
гъоицхэр еплыгъэх.

Лъэпкъ проектхэр, гухэльхэр

Республикэм ипаще пеублэ псальэ
къышыизэ блэкыгъэ ильэсым къэралы-
гъомкэ мэхъанэшхо зэриагъэр — Урлы-
саем и Президентэу Владимир Путиним
ижъоныгъокэ унэшшуакъэ къыдыхэлты-
тагъэу ильэсихэм тельйтэгъэ лъэпкъ
проектхэм ягъэцэктэн зэрэрагъэжъагъэр
къыхигъэшыгъ. Экономикэм ыкы соци-
альнэ лъэнныкъом, аш хэхъэхэр демо-

графилем, псауныгъэр къэхъумэгъэнэм,
гъесэнгъэм, экологилем, культурэм ыкы
спортым хэхъоныгъэ ашынным епхыгъэу
шъольырхэм пшъерильхэр къафашыгъэх,

зыкъехъанхэ фэе къэгъэльэгъонхэр, ахэм
ягъэцэктэн уахьтэу пылтыр гъэнэфагъэх.
Нэмыкы субъектхэм афэдэу хэхъоныгъэ-
шүхэр ышынхэмкэ республикэм амалэу
ицкэлхэм нах зыкъялтыгъ.

Республикэм ипаще къызэрэхигъэ-
шыгъэмкэ, блэкыгъэ ильэсым АР-м и
Лышъхъэрэ министрэхэм я Кабинетрэ
къалкырыкыгъэ законопроект 59-рэ
Адыгейм и Парламент ыштагъэх. Ахэр
псауныгъэр къэхъумэгъэнэм, гъесэн-
гъэм, социальнэ фэл-фашлэхэм
ягъэцэктэн ыкы цыфхэм. Іэпыгъэу
афэхүгъэнэм яхыгъягъэр. Правите-
лственне сыхытам къыдыхэлтыгъэу
республикэм ихэвзэгъэуц ыкы гъэ-
цэктэнкэо къулыкъухэм йофтгъуабхэр
зэшүахыгъэх.

Адыгейм социальнэ-политическе
зылкытыныгъэ илъыныр ыкы граждан
обществэм институтхэм зэпхынгъэу
адырьяэр гъэлтигъэнэм мэхъанэшхо
и, мы лъэнныкъомкэ республикэм ён-
зэшүахырээр бэ. Хэбзэ къулыкъухэм,
АР-м и Общественэ палатэ, граждан
обществэм ыкы цыфхэм яфтиныгъэхэм
хэхъоныгъэхэр ашынхэмкэ Советэу
АР-м и Лышъхъэ дэж ёнзэхашагъэм,
Адыгейм инахыжъхэм я Совет зэгу-
рыоныгъэ азыфагу ильэу йофт зэдашэ.
Шъольырым мамырныгъэрэ лъэпкъ ыкы
дин зэгүрьоныгъэрэ зэрильым, тапэки
аш фэдэ зэфыщыткэхэр гъэлтигъэн-
хэм мэхъанэшхо илэу республикэм
ипаще ыльтытагъ.

(Икъях 2 — 5-рэ н. арты).

Адыгеймкэ ильэсэм

— Шъолтырым обществен-
нэ-политическэ зыпкытыны-
гээ зэрильым ишIуагъэкIэ соци-
альнэ-экономикэ лъэнкъомкэ
гъехъагъэхэр тишинахэ, инве-
стицихэр, бюджетым иха-
хъохэр нахьыбэ тишинахэ тфы-
ззишокы. Мыхэм япхыгъэ
пишерильхэм таштегуущи-
Iагъ муниципалитетхэм япа-
щэхэм блэкигъэ ильэсэм Iофэу
агъецекIагъэм изэфхысыжь-
хэр зыщтишигъэхэ зэ-
хахъэхэм. Цыфхэр бэкэ къит-
щегугых, ар къэдгээшынкэ-
жыныр ары анах шъхьаIэр,
— къыIуагъ КъумПыл Мурат.

Урысъем и Президентэу Владимир Путиным общественникхэм адьриэгъэ зэукигъу-зэдэгүүштээгъур Адыгейм щызэхщагъэ зэрэхъугъэм шъолтырымкэ мэхъанэшхо илагъ. Мэкъумэш хъизмэтым ыкы къоджэ псэупIэхэм хэхъоныгъэхэр ашынхэр ары Iофыгъо шъхьаIеу къаIэтыгъэхэр. Лъэпкэ проектэу «Гъэсэнэгъ» зыфиорэм игъецекIэн къыдыхъятахъяу поселкэу Инэм щашыгъэ гурит еджеплакIэр ары Iофтхъабзэр зыщикигъягъэр. Къэралыгъом ишацэш пшъэдэкыжъяу ыхырэмкэ гъунэпкэ гъэнэфагъэ зиэ обществэу «Зеленый дом» зыфиорэм щылагъ, джащ фэдэу республикэм къыцдаагъэкIирэ мэкъумэш продукцием икъэгъэлэгъон eklopIагъ. Адыгейм иагропромышленэ комплекс хэхъоныгъэхэр ышынхэмкэ 2024-рэ ильэсэм нэс тельтигъэ унээ программа аштагъ. Мы ильэсэм щегъэжьагъяу (ильэситфим къыкыцI) Iофыгъо къеу-
цуххэрэм язэшшохин пэхухащ сомэ миллиард республикэм къылакхъээзэ ышынхэмкэ шъолтырымкэ мэхъанэшхо илагъ. Мэкъумэш хъизмэтым ыкы къоджэ псэупIэхэм хэхъоныгъэхэр ашынхэр ары Iофыгъо шъхьаIеу къаIэтыгъэхэр.

Урысъем и Президентэу Владимир Путиным общественникхэм адьриэгъэ зэукигъу-зэдэгүүштээгъур Адыгейм щызэхщагъэ зэрэхъугъэм шъолтырымкэ мэхъанэшхо илагъ. Мэкъумэш хъизмэтым ыкы къоджэ псэупIэхэм хэхъоныгъэхэр ашынхэр ары Iофыгъо шъхьаIеу къаIэтыгъэхэр.

Бюджетыр

УФ-м финансхэмкэ и Министерстве зэфхысыжъяу ышыгъэхэмкэ, ахъщэм игъезеклонкэ шъолтыр анах дэгүхэм Адыгейр ашыг хууцэх. Блэкигъэ ильэсэм Адыгейм изэхэубытэгъэ бюджет ихахъохэр сомэ миллиард 28,3-м кэхъагъ, ыпэрэ ильэсэм егъэшшагъэмэ, процент 20-кэ ар нахьыб, хъардххэр — миллиард 29-м нэсэгъ. Республике бюджетым ихахъохэр сомэ миллиард

24,3-рэ мэхъу, хъардххэр — сомэ миллиард 24,6-рэ. Федеральнэ гупчэм къикийрэ ахъщэ Iэпыгъур (дотациер) процент 17,5-м нэсэу къеихыгъ.

Социальнэ ухъумэныр, демографиер

Бюджетыр социальнэ зэрэшчтым, аш ихахъохэр нахьыбэ зэрэхъурэм яшуагъекI УФ-м и Президент къигъэччурэ шъолтырым щызэшшохъягъэхэм мэхъу.

Мыщ дэжым анах шъхьаIэр цыфым игъашэ, сабьеу къэхъухэрээм япчагъэ ахэгъэхъогъэныр, щылакI-псэуклер нахьышу шыгъэныр ары. Блэкигъэ ильэсэм социальнэ ухъумэним Iофыгъохэм ягъэцекIэн сомэ миллиарди 2,9-рэ пэIуагъэхъагъ. Анахъяу анаэ зытрагъетыгъэр ветранхэм, сэкъатныгъэ зиэхэм, унэгъо ныбжыкIэхэм ыкы сабицээ зэрысхэм Iэпыгъур аш ахэгъэхъогъэныр ары. Хэгъэгү зэошхом хэлэжагъэхэм псэупIэхэр ягъэгъетыгъэнхэм епхыгъэ Iофшэнныр гъэцекIагъэхъугъэ. Унэгъо

ныбжыкIэ 339-мэ псэуклэ амалэу ялэхэр нахьышу ашынхэ альэкынным фэш социальнэ тыххэр атырагощагъэх, аш зэкIэмкI сомэ миллион 374-рэ пэуагъэхъагъ. Джащ фэдэу 2019-рэ ильэсэм сабицээ зэрыс унэгъо 287-мэ ыпкIэ хэмыльэу чыгу Iаххэр аратыгъэх, программэр зыщыIэм щегъэжьагъяу мы купым къыхиубытэрэ унэгъо 3643-мэ яфэло-фашIэхэр афагъецекIагъэх. Зянэзяяте зимыIэжхэх ыкы ахэр ышыхъашмытыжхэх нэбгыре 97-мэ псэупIэхэр арагъэгъотыгъэх.

Непэрэ мафэм ехуулIэу сэкъатныгъэ зиэ нэбгыре мин 35-м ехуу Адыгейм щэлэсэу. Къэралыгъо программэу «Доступная среда» зыфиорэм игъецекIэн къыдыхъятахъяу мы купым хахъэхэрээм Iэпыгъур афэхъуух, яфэло-фашIэхэр афагъецакIэх. Аш зэкIэмкI сомэ миллионы 112,5-рэ пэуагъэхъагъ. Зыныбж хэклотэгъэ ыкы сэкъатныгъэ зиэ нэбгыре мини 9-м ехуумэ яшуагъэ арагъэкыгъ. ЩылакIэхэм чылгээ кын ригъеуцогъэ унэгъо 7800-мэ ахъщэ Iэпыгъур арагъэгъотыгъ.

Блэкигъэ ильэсэм агъецекIэнэу рагъэжьагъэ лъэпкэ проектэу «Демографиер» цыфым иухъумэн, аш игъашэ нахьышу хууцэх, сабьеу къэхъухэрээм япчагъэ хэхъоным фэлорышэнэу щыт. 2019-рэ ильэсэм мыщ къыдыхъятахъяу Iофтхъабзэхэм язэшшохин сомэ миллиардрэ миллиард шыилплыра республикэм щыпэуагъэхъагъ. Ным, сабицээ, кэллэцыкIухэр зэрыс уналохэм Iэпыгъур афэхъугъэныр ары мыщ дэжым шъхьаIэр. Апэрэ сабий къызэрхъухъягъэ унэгъо 2140-мэ сомэ миллионы 168-рэ хуурэ Iэпыгъур атырагощагъ. Лъэпкэ проектын къыдыхъятахъяу агъэнэфэгъягъэм фэди 2,3-кэ ар нахьыб. Джащ фэдэу ящэнэрэ ыкы аш къыкIэлтийкорэ сабий къызэрхъухъягъэ унэгъо 801-мэ зэтгээгъэ ахъщэ Iэпыгъур аратыгъ.

Зыныбж хэклотагъэхэм Iэпыгъур афэхъугъээнэу епхыгъэ Iофшэнри республикэм зэрифэшшуашэу щызэхщагъ. Блэкигъэ ильэсэм автотранспорт 11 къащэфыгъ, аш ишIуагъекIэ къоджэ псэупIэхэм адэсхэ пенсионер нэбгыре минитIурэ ныкьорэм ехуур (ильэс 65-м ехуугъэхэр) медицинэ учреждениехэм къаращэлтийкорэ, диспансеризациер аклыгъ. Зыныбж хэклотагъэхэм Iэпыгъур афэхъуух волонтерхэри.

ИЗЭФЭХҮҮСҮЖХЭР

Мэхъанэшхо зиөхэм ашыц шьолтырым щыпсэухэрэм къапэблагьэу щыт лъэнэйкүабэ къызэлъызыбытырэ гупчэхэм якоплэнхэ ыки яфэло-фашэхэр псынкэу афагъэцкэнхэ амал зэряэр. «Зы шхъаныгъупчэкэ» заджэхэрэ шыкіер Адыгейм щыпсэухэрэм япроцент 95-мэ къызфагъэфедэн альэкыщт. Джырэ уахътэм ехъулэу МФЦ-хэм къэралыгъо ыки муниципальна фэло-фешэ 259-рэ альэцакэ. Блэкыгъе ильэсым афагъэцкагьэр мин 611-рэ мэхъу. Гупчэм ёоллагъэхэм япроцент 96-мэ яоф зэхэфыгъе зэрэхъугъэм ыгъэрэзагъэх.

Блэкыгъе ильэсым Адыгейм ис кэлэцкыкү мин 36-м ехъумэ загъэпсэфын ыки япсауныгъе агъэптиэн амал ялагь. Мыщ сомэ миллиони 144,5-рэ пэуягъэхъагь. Анахъяу анаэ зытырагъетыгъехэр щылэнтигъэм чыпэ кын ригъэуцогъе сабийхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ зэрифэшьушау зэхэгъэгъэнэр ары.

Аш даю демографилем ыльэнкыокэ юфхэм язытет зыфэдэм уигъэрэзэнэу щытэп. Блэкыгъе ильэсым шьолтырым къыщыхъугъэ сабийхэм япчагьэ 310-кэ нахь макэ хъугъэ. Къэралыгъом исубъектхэм, зэкл пломи ухэмьукъонэу, мыкъэгъэльэгъоним фэд ялэр. Кэлэцкыоклоу къэхъухэрэм япчагьэ хэгъэхъогъеним фытегъэпсихъэгъэ юфшэнэир республикэм нахь щагъэлъешыгь. Ным, сабийим, унагъохэм социальнэ 1эпилэгъу ягъэгъотыгъэнэр анахь шхъалеу ашкъыдыхъэлтыгъэх.

Демографилем ыльэнкыокэ юфхэм язытет нахьышу шыгъэним фэйорышшэйт Урысием и Президент къыхыгъэ предложениехэм ягъэцкэн. 2020-рэ ильэсим щилэ мазэм и 1-м щегъэжагъэу апэрэ сабий къызэрхъухъэгъэ унагъом сомэ мин 470-рэ хъурэ ны мылькур ратызэ ашыщт, ятлонэрэр къызфэхъухэрэм а пчагъэй джыри сомэ мини 150-рэ хэхъошт ыки зэклэм-кли сомэ мин 617-м кэхъашт. Апэрэ сабийир ильэсит охууфекэ мазэ къэс ахъщэ тыныр ратыщт, джащ фэдэу ильэс 3 – 7 зыныбжь сабийхэр зэрэс унагъохэу зы нэбгырэм ихахь урьпсэ-унымкэ анахь ахъщэ маклэм кэлэмыхъэрэм мазэ кэс ахъщэ 1эпилэгъу арагъэгъотыщт. Сабийибэ зэрэс унагъохэм фэгъэктотыгъэу ялагъэхэри къенэжъигъэх. Аш нэмикеу сабийиту е нахьышу зиэ унагъохэм фэгъэктотыгъэ зиэ ипотекэм ипрограммэ амалэу къытыхъэрэр къызфагъэфедэн альэкыщт, аш проценттуу пылтыр процентих мэхъу.

Сабыищ е нахьыбэ зиөхэм псэупээ зэрэгтэгэтынымкэ мыщ фэдэ чыфэу къырахыгъэм щыщэу сомэ мин 450-р къэралыгъом афептины. Мы амалыр республикэм щыпсэухэрэм къызфагъэфеденным мэхъанэшхо ил.

Медицинэр, аш епхыгъэ фэло-фашэхэр

Блэкыгъе ильэсым изэфэхүүсүжхэм къыззерахъэгъэхъэхэрэмкэ, псауныгъэр къэхъумэгъэним исистемэ хэхъоныгъэ ышыным республикэм сомэ миллиарди 6-рэ миллион 454-рэ щыпэуагъэхъагь. Аш щыщэу миллион 337-р — лъэпкь проектым иофтхаб-

Республикэм исхэм 1эзэгъу уцхэр ажэлэгъэхъэгъэнхэм сомэ миллиардрэ миллион 12-рэ пэуагъэхъагь. 2018-рэ ильэсим егъэпшагъэмэ, сомэ миллиони 145-кэ ар нахьыб. Фэгъэктотыгъэ зиэ цыфхэм сомэ миллион 274-рэ аосэ 1эзэгъу уцхэр ажэлэгъэхъагъэх.

— Сид фэдиз медицинэ псэолъакэ тишыгъэми, ахэр ажсирэ шапхъэхэм адшиштэрэ оборудованиемкээ зэтедгээпсихъагъэхъэми, врачи уз зиэ цыфхэм рэхъатэу, шьабэу дэмыгүүчиэм, игумэцыгъо зэхиифынам фэмыхъазырмэ, зи ишиуагъэ къэлэштэн. Арышь, мы лъэныкъом медицинэм иЮ-фышиэхэм анаэ тырагъэтин фае, — кыиуагь КъумПыл Мурат.

Лъэпкь проектым, къэралыгъо программэхэм къадыхъэлтыгъэу псауныгъэр къэхъумэгъэним иучреждениехэм алытхэм юфшэнэимкэ амалэу ялэхэр нахьышу шыгъэним, ахэм ялэпээсэныгъэ хагъэхъон альэкынам республикэм мэхъанэшхо щыраты. Блэкыгъе ильэсим къоджэ псэуплэм юф щызышэнэу клогъэ нэбгырэ 51-мэ зэтэгъо ахъщэ 1эпилэгъу аратыгь. Адыгейм щын ныбжыкы 105-рэ къэралыгъом иапшээрэ медицинэ еджаплэхэм ачхэхъагъэх. Мыкъопэ медицинэ коллежыр къэзыхъигъэ нэбгырэ 66-мэ, джащ фэдэу Мыкъопэ къэралыгъо технологическэ университетын имединэ институт иапшээрэ курсхэм арыс студент 79-мэ юфшэнэ чыпэхэр арагъэгъотыгъэх. Медицинэ кадрхэм ягъэхъазырын, специалистэу зыщикихъэрэр игъэкужыгъэнхэм профильнэ ведомствэр непэвуулж ит.

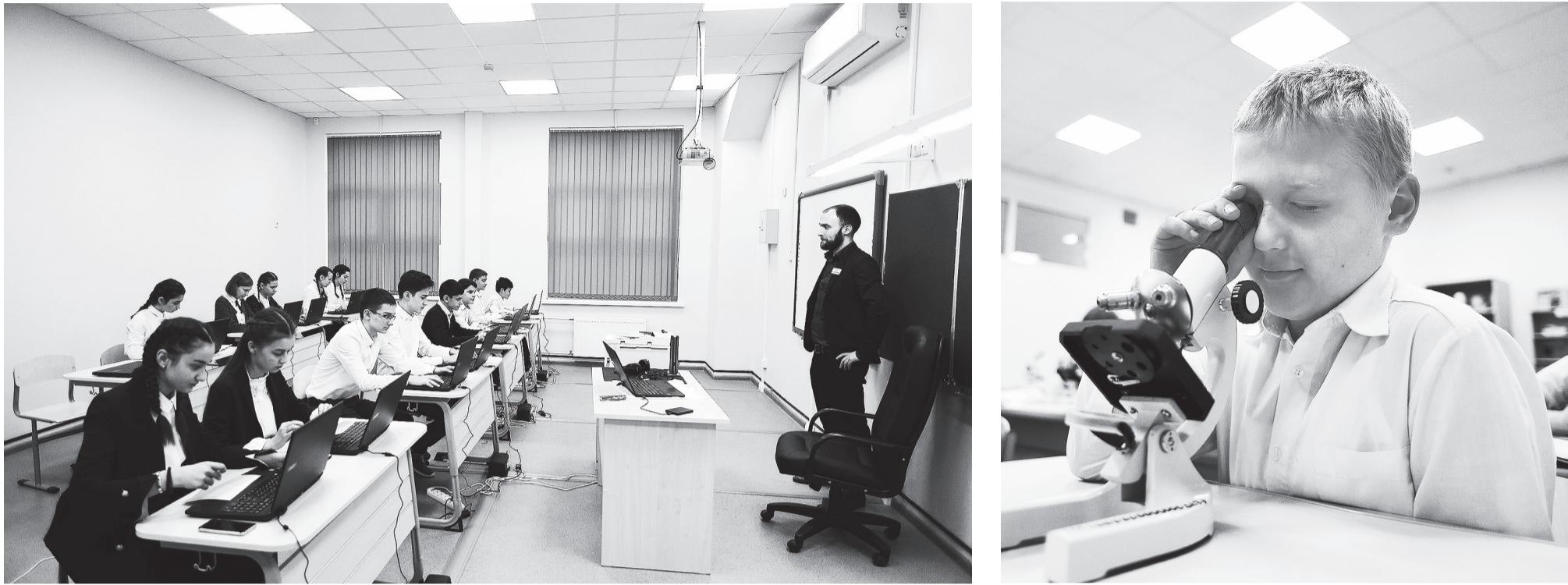

зэхэм ягъэцкэн къыдыхъэлтыгъэх. Шьолтырым ирайонхэм фельдшер-мамыку 1эзэпли 3 аашашыгь, куудажэу Кошхъаблэ санитарнэ авиацием пае вертолетнэ площадкэ щагъэпсигь. Республике Диагностическэ гупчэм кардиологическэ диспансер къыщизэхъагыгь. Къэралыгъо-унээ зэлхүнгэйм ишуагъэкэ Адыгэкаалэ дэт сымэджэшым медицинэ гупчэ щагъэпсигь. Республике ит сымэджэхэм ящиковъэ медицинэ оборудование, техникэр ажэлэгъэхъагь.

Мыкъопэ къэлэ клиническэ сымэджэшым иперинатальнэ гупчэ ятфэнэрэ къатын икылышихъажын ыклем фэклиагь, проектым сомэ миллиони 190-рэ фэдиз тифагь. Мы учреждение дэдэм терапилемкэ отделение къыздыхъэлтыгъэ 1эзэпэ-диагностическэ псэуальэ щагъэпсигь, аш сомэ миллиони 105-рэ пэуагъэхъашт. Нэмикли медицинэ учреждениехэм язэтгээпсихъан республикэм щыльагъэхъаштэ.

Республикэм ипаще мыщ дэжымын анахъэу ынаэ зытыридаагьэр медицинэм иофишиэхэм япшэрыльхэр зэрифэшьушау агъэцкэнхэ, цыфхэм тэрэзэу адэзеконхэ зэрэфаехэр ары. Мыщ фэгъэхъигъэ дэо тхыльхэр къызэрэлхэхъэрэр къыхигъэшыгь.

Адыгеймкэ ильэсым

Республикэм исхэм Іэзэгъу уцхэр алэкігъэхъэгъэнхэм сомэ миллиардрэ миллион 12-рэ пэуагъэхъагь. 2018-рэ ильэсым егъепшагъэмэ, сомэ миллионы 145-кэ ар нахыб. Фэгъектотныгъэ зиэ цыфхэм сомэ миллион 274-рэ аосэ Іэзэгъу уцхэр алэкігъэхъагь.

Непэрэ мафэм ехъулэу Адыгейм гуртымкэ кыщаагашэрээр ильэс 73,5-рэ, 2024-рэ ильэсым ехъулэу мы къэгъэлгъэхъоныр ильэс 78-м къэгъэхъэгъенир пшъэрыль шъхъаэу щыт. Ар гъэцкэгъэним фэш шольтырым юфтхъэбээ гъэнэфагъэхэр щызехащэштых, анахъеу анаэ зытырагъэтиштыр медицинэ инфраструктурэм изытет нахышу щыгъэнэры ары.

Мы ильэсым фельдшер-мамыку Іэзэпэ 24-рэ республикэм щашыщт, щыэ учрежденихэм ашыщхэм итэктотыгъэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, медицинэ оборудование ирэ 78-м къэгъэхъэгъенир пшъэрыль шъхъаэу щыт. Ар гъэцкэгъэним фэш шольтырым юфтхъэбээ гъэнэфагъэхэр щызехащэштых, анахъеу анаэ зытырагъэтиштыр медицинэ инфраструктурэм изытет нахышу щыгъэнэры ары.

Мы ильэсым фельдшер-мамыку Іэзэпэ 24-рэ республикэм щашыщт, щыэ учрежденихэм ашыщхэм итэктотыгъэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, медицинэ оборудование ирэ 78-м къэгъэхъэгъенир пшъэрыль шъхъаэу щыт. Ар гъэцкэгъэним фэш шольтырым юфтхъэбээ гъэнэфагъэхэр щызехащэштых, анахъеу анаэ зытырагъэтиштыр медицинэ инфраструктурэм изытет нахышу щыгъэнэры ары.

Мы ильэсым фельдшер-мамыку Іэзэпэ 24-рэ республикэм щашыщт, щыэ учрежденихэм ашыщхэм итэктотыгъэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, медицинэ оборудование ирэ 78-м къэгъэхъэгъенир пшъэрыль шъхъаэу щыт. Ар гъэцкэгъэним фэш шольтырым юфтхъэбээ гъэнэфагъэхэр щызехащэштых, анахъеу анаэ зытырагъэтиштыр медицинэ инфраструктурэм изытет нахышу щыгъэнэры ары.

Мы ильэсым фельдшер-мамыку Іэзэпэ 24-рэ республикэм щашыщт, щыэ учрежденихэм ашыщхэм итэктотыгъэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, медицинэ оборудование ирэ 78-м къэгъэхъэгъенир пшъэрыль шъхъаэу щыт. Ар гъэцкэгъэним фэш шольтырым юфтхъэбээ гъэнэфагъэхэр щызехащэштых, анахъеу анаэ зытырагъэтиштыр медицинэ инфраструктурэм изытет нахышу щыгъэнэры ары.

Мы ильэсым Іоныгъом и 1-м щегъэжъагьэу ублэ-МПЭ классхэм арыс кІэлэеджакІохэм ыпкІэ хэ-мылъэу шхыныгъэ стырхэр аІэкІагъахъээ ашЫнэу агъэнэфагь. Муниципалитетхэм гъэсэнэгъэм иуч-режденихэу ашыІэхэм шхапІэу ахэтхэр аш техни-ческэу фэхъазырынхэ зэрэфаер пшъэрыль шхъаІэу АР-м и Лышъхъэ къыхигъэшыгь.

Мы лъэнекъомкэ юфэу ашіэрэр анахъеу зытегъэпсыхъагьэр еджапІэхэм ятёнэрэ сменэр ямыгъынир, кІэлэ-еджакІохэм шлэнэгъэ куухэр зерагъэгъо-тынхэр ары. Еджэнимкэ гъэхъэгъэшүхэр зэрэшыгъэхэр къагъэлъагь зэтгэгъо къэралыгъо уштэйнхэм язэфхъысыж-хэм. Баллишэ къэзыхыгъэхэм япчаг-гъэ блэкыгъэ ильэсым нахыбэ хуугъэ. Ахэм ашыщхэр къоджэ еджапІэхэм къачікыгъэх.

КІэлэеджакІохэм гъэсэнэгъэ тедзэ зерагъэгъотынм фытегъэпсыхъагь Мые-къуапэ къызызэуахыгъэ кІэлэцыкыу технопаркэ «Кванториум» зыфиорэр. Мынг ильэс 12 — 17 зыныбж кІэлэ-еджакІохэм зыщаагъесэн алъекыщт. Сэнаушыгъэ зыхэл кІэлэцыкыуахэр къы-хэгъэшыгъэнхэм ыкчи ахэм Іэпилэгъу афэхъу гъэним шольтырым мэхъанэшхо щыраты. Аш фэоры-шлэнт гучпэй «Полярикс-Адыгэя» зыфиорэр иофшэн республикэм щыригъэжъагь. Адыгейм ивонтерхэм ягупчэ къизэрэзэуахыгъеми мэхъанэшхо илэ щыт.

Мы ильэсым Іоныгъом и 1-м щегъэжъагьэу ублэ-МПЭ классхэм арыс кІэлэ-еджакІохэм ыпкІэ хэмыльэу шхыныгъэ стырхэр аІэкІагъахъээ ашыІнэу агъэнэ-фагь. Муниципалитетхэм гъэсэнэгъэм иуч-режденихэу ашыІэхэм шхапІэу ахэтхэр аш техни-ческэу фэхъазырынхэ зэрэфаер пшъэрыль шхъаІэу АР-м и Лышъхъэ къыхигъэшыгь. Мы юфшэнэры непэ чанэу агъецакэ.

ЕджапІэхэм, анахъеу къоджэ по-сэ-уплэхэм адэтхэм, специалистхэр къя-щэлгъэнхэм иофыгъу мэхъанэшхо ил. Мы ильэсым щегъэжъагьэу программэу «Земскэ кІэлэгъядж» зыфиорэр Адыгейм щагъэцкэлнэу рагъэжъагь. Ар ильэситим тельтиатг ыкчи къудажэм юф щызышэнэу клоэр кІэлэгъяджэм сомэ миллион ратыэ ашыщт.

Культурэр

Урысюем и Президент иунашьокэ 2019-рэ ильэсир театрэм и Ильэсэу агъэнэфагъагь. Театральнэ ильэсир Адыгейм зэрифшэуашу щыреклокыгь, юфтхъэбээ 900 фэдэз зэхашагь. Мэхъанэшхо зилагъэхэм ашыщхэм адыгэ-абхаз театрэхэм яя IV-рэ Дунэе фестивалэу «Кав-

казский меловой круг», «Кавказым ма-мырныгъэ ерэль» зыфиохэрэм язэхщэн. Культурэм иамалкэ цыф лъэпкэ зэфэ-штхъафхэр зэхэхъанхэм, язэгурьынонгъэ, язэпхыныгъэ агъэптигээним мэхъанэшхо ил. Адыгейм итеатрэхэр ильэсым къыкъоц къеклокыгъэх, спектаклэ гъэшэгъонхэр къагъэлгъуагъэх.

Блэкыгъэ ильэсым культурэм хэхьо-ныгъэ ышыным сомэ миллиардрэ миллион 400-рэ республикэм щыпэу-гъэхъагь, сомэ миллионы 147-рэ лъэпкэ проектэу «Культурэм» къыдыхэлтигээ. Учрежденихэм яматериальнэ-техническэ зытет нахышу щыгъэним, инфраструктуэрэ зэтегъэпсыхъэгъэним альэ-ныкъокэ шольтырым юфышко щагъэ-цэклагь. Лъэпкэ проектым иамалкэ къудажхэм адэтхэ культурэм иуниблымэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, аш сомэ миллионы 114-рэ пэуагъэхъагь.

Мыекъуапэ искусствхэмкэ икілэ-цыкыу еджеплітүм итэктотыгъэ гъэ-цэклэжынхэр яшылгэгъэнхэм паэ рес-публике бюджетэм къыдыхэгъэ мыйлку афатлупшигь. Лъэпкэ проектым иамалкэ къудажхэм адэтхэ культурэм иуниблымэ гъэцкэгъынхэр арасылтэштых, аш сомэ миллионы 114-рэ пэуагъэхъагь.

ИЗЭФЭХЬЫСЫЖХЭР

(Икэух.)

гъэжьагь. «Единэ Россинем» и партийный проект кыдыхэлтыгъэу Тэххутэмэ-кьое районым ипсэуплэу Отраднэм дэт культурэм и Унэ игъэкотыгъэ гъэц-кэлжынхэр щэклох. Адыгейим и Лъэпкъ музей игъэкэлжын рагъэжьагь.

Урысыем и Президент и Джэспальэ диштэу искуствэхэмкээ кэлэццыкъ еджэпилитлэйм гъэцэлжынхэр яшылпэгъэнхэм фэшлэйм республикэм сомэ миллионы 167-рэ кыфатлупшыгъ. Зэклэмки къералыгъо ыкчи муниципальнэ учреждение 23-мэ гъэцэлжын-псэолъеш юфшэнхэр ашыклощых.

Физический культурэр ыкчи спортыр

Адыгейим непэ спорт псэолъе 941-рэ ит, ахэм ашыщэу 536-р — къоджэ псэуплэхэм адэтых. АР-м икъэралыгъо программакээ «Физический культурэр ыкчи спортым хэхъоныгъэ ашыныр» зыфиорэр блэкыгъэ ильэсэм республикэм щаштагь. Аш игъэцэлэн сомэ миллион 840-рэ пэуагъэхьагь. 2019-рэ ильэсэм спорт еджэпилитлэйм Мыеекъуапэ, джащ фэдэу псаундигъэр зыщаагъэлтиэрэ спорт комплексхэр Инэрмэ Пэнэжы-куаэрэ къашызэуахыгъэх. Мыщ фэдэ комплексхэм яшын мы ильэсэм Хъа-курынхэхаблэ, Кошхаблэ ыкчи Адыгэ-каалэ ашырагъэжьэнхэ гухэл щы.

Урысые ыкчи дундэе мэхъанэ зиэ зэнэкъокхэр республикэм бэу щы-зэхашхэх. Физический культурэр ыкчи спортым хэхъоныгъэ ашынымкээ шьюллырым гъэхэгъэшүхэр илэх. Аш да��лоу тиспортсменхэм дэгъоу зыкъагъэлтагь, хагъэунэфыкъирэ чыпэхэр, медальхэр къахых. Ау а лъэнкъомкээ юфшэнхэр джыри нахь гъэлъэшыгъэн фаеу республикэм ипашэ кыгуягь. Мэхъаншхо зиэ зэнэкъокхэм теклонигъэ къашыдээхы-рэ спортсменхэм республикэм ахъщэ шуухафтынэу аритырэр фэдитуклэ нахыбэ ашыгъ.

Экономикэр

2030-рэ ильэсэм нэс Адыгейим социаль-экономикэ хэхъоныгъэу ышыщхэм я Стратегие кыдыхэлтыгъэ пшъэрильхэм язэшшохын фытегъэпсихъэгъэ къералыгъо программэ 17 шьюллырым щызэхагъэуцагъэх ыкчи щаштагъэх. Блэкыгъэ ильэсэм лъэпкъ проектихэм яяцэлэн сомэ миллиарди 4,1-рэ республикэм щыпэуагъэхьагь. ВРП-м проценти 3,3-рэ хэхъуагь, мыльку шъхьаалэм инвестициие хальхьагъэр процент 26,5-кээ нахыбэ хүгъэ ыкчи сомэ миллиард 42,4-м нэсигь. Промышленнэ кыдэгъэ-кынэм индекс проценти 100,5-рэ мэхъу. Юфшаплэ зимиэу атхыгъэхэм япчагъэр процент 0,8-рэ. Блэкыгъэ ильэсэмкээ пшъэрильхэм зыфагъэуцагъыгъэхэм зеклэми шьюллырыр аклэхьагь.

Гъогухэм язэтегъэпсихъан

Адыгейим игъогухэр, ильэмиджхэр зэтэгъэпсихъэгъэнхэм, гъэцэлжынхэр яшылпэгъэнхэм, кэу шыгъэнхэм республикэм мэхъаншхо щыраты, ашкы гъэхъэгъэшүхэр щылэх. Блэкыгъэ ильэсэм Адыгейим игъогу фонд сомэ миллиарди 3,9-м ехъугь.

Лъэпкъ проектэу «Щынэгъончэ ыкчи шэпхэшүхэр» адиштэрэ автомобиль гъогухэр зыфиорэм игъэцэлэн сомэ миллиардишрээ миллион 313-рэ пэуагъэхьашт. Блэкыгъэ ильэсэм псэолъе 73-мэ юфшэнхэр ашыклощых, сомэ миллион 460-рэ агъэфедагь.

Республикэм игъогу инфраструктурэкээ мэхъаншхо зиэ Мыеекъуапэ къэзыуухьэрэ автомобиль гъогум ишын иапэрэ едзыгь аухыгь. Лъэпкъ проектын кыдыхэлтыгъэу мы ильэсэм объект 41-мэ юфшэнхэр ашыклощых. Гъемафэм

ыкэм нэс пшъэрильхэр зэшүаҳынхэу агъенафэ.

Инвестициихэр

Экономикэм кыхалхьэрэ инвестициихэр нахыбэ шыгъэнхэр пшъэрильхэм язэшшохын фытегъэпсихъэгъэ къералыгъо программэ 17 шьюллырым щызэхагъэуцагъэх ыкчи щаштагъэх. Блэкыгъэ ильэсэм лъэпкъ проектихэм яяцэлэн сомэ миллиарди 4,1-рэ республикэм щыпэуагъэхьагь. ВРП-м проценти 3,3-рэ хэхъуагь, мыльку шъхьаалэм инвестициие хальхьагъэр процент 26,5-кээ нахыбэ хүгъэ ыкчи сомэ миллиард 42,4-м нэсигь. Промышленнэ кыдэгъэ-кынэм индекс проценти 100,5-рэ мэхъу. Юфшаплэ зимиэу атхыгъэхэм япчагъэр процент 0,8-рэ. Блэкыгъэ ильэсэмкээ пшъэрильхэм зыфагъэуцагъыгъэхэм зеклэми шьюллырыр аклэхьагь.

Предпринимательствэр

Бизнес цыккум ыкчи гуртым хэшэхэхэм илэпэгъу афэхъу гъэнэм фытегъэпсихъягъэх республикэм щаштэгъэ проекти 5-рэ. Блэкыгъэ ильэсэм ахэм ягъэцэлэн сомэ миллион 529-рэ пэуагъэхьагь. Мы юфшэнхэр тапэкли лягъэ-къотэхт, предпринимательхэм яшуагъэ арагъэкынам анаэ тырагъэтышт.

Мэкъумэш хъызмэтыр

2019-рэ ильэсэм сомэ миллиард 25,1-м ехъу зытефэрэ мэкъумэш продуктие республикэм кыышыдагъэкыгъ. Адыгейим лэжыгъэ тонн мин 631-рэ щаугъо-ижыгъыгь. Тлэклу-тлэклузе мы отраслем иструктуре зэхъокынгъэхэр фашых, анах мэхъаншхо зэрэтийрэх хэтэрийхэм, цумпэ лъэпкъ зэфэшхъафхэм якъэгъэкын, чыгъхатэхэм ягъэтэйсийн ары. Технологие пэрхтэрхэгъээ хэхъоныгъэхэм ягъэтэйсийн лягъэкъуат, джыре уахътэм ахэм гектар 1680-рэ аубыты. Блэкыгъэ ильэс закъом гектар 212-рэ агъэтэйсигь. Профильнэ министерствэм анах мэхъаншхо зэрэтийрэ лъэнхъохэм ашыц адыгэ къуа-ем икъыдэгъэкын джыри нахь зөгъэ-шъомбгүүгъэнэр. Икыгъэ ильэсэм мыш фэдэе продуктие тонн 17200-рэ кыда-гъэкыгъ. Блэкыгъэ ильэсэм фермер хъызмэтишлэпэ 18-мэ ыкчи зы коопера-

тивым сомэ миллионы 100 хъурэ грант-хэр аратыгъэх.

Къоджэ псэуплэхэм зыпкъ итэу хэхъоныгъэ ашыным ипрограммэ кыдыхэлтыгъэ юфхабзэхэм ягъэцэлэн сомэ миллионы 196-рэ пэуагъэхьагь, къаджэхэм еджалэхэр, фельдэр-мамыку лэзаплэхэр, гъогухэр, газ ыкчи псырыкул-пэхэр ашашыгъэх. Мы ильэсэм ахъщэ лэпэлэхэр фэдичкээ нахыбэ хъугъэ ыкчи сомэ миллион 673-м нағэсигь.

Зеклоныр

2017-рэ ильэсэм Адыгейим ичыпэ дахэхэм, икъушхэхэм нэбгырэ мин 465-мэ защагъэпсэфыгь. Цыфхэм фэофашэу афагъэцэлгэхэм сомэ миллион 522-рэ тэфагь.

— *ТиЮшиэн уасэ кыифээшиИштхэр цыфхэр ары. Зэхъокын-гъэшихъэм тафэклоным пае джыри дгээцэлгэнэу кытпышилльэр макИэн, аш хабзэм икъулыкхэм зеклэми тклюачI этхыилIэн фае. Цыфхэр кызэрэтийгүгъяхэрэ къэдгэшишылтийнам, та-пэблагъэу, тышэлхыгъэу тышытынам мэхъаншхо иI, —* кы-иагь күзхум Къумпиль Мурат.

A 1 – 5-рэ нэклюбгъохэр зыгъэхъазырыгъээр ТХАРКЬОХЬО Адам.

Адыгэкалэ къыратхыкы

Лъытэныгъэ уиIэныр егъэшIэрэ былым

Ащ фэдэ мыкодыжын былым къылэжыгь непэ зигугуу къесшы сшоицьо лым. Ар Адыгэкалэ щыпсэурэ, ащ хэхъоныгъэ ышынным зилахышу хэль Мигу Тембот.

Тембот Іарышыхыр ашын зэхъум агъекошыгъэ адигэ къуаджэу Ленинэхъабэ 1953-рэ ильэсийм къыщихуугь, 1970-рэ ильэсийм Джэджэхъэблэ гуртын еджапIэр къуухыгъ, ыныбж зекъум, илэгүубэм афэдэу дзэ къулькъум ащаагь. Ар пограничникидэхэм ахэфэягъы ыкы заставэм истаршина къулукъур ыхыгъ.

Шэнгъэм мэхъанэу иэр къигурыозэ, Тембот Московскэ лесотехническэ институтын чэхъягъ, къуухыгъ ыкы специалист ныбжыкъэм иофшэн гъогу мебельши фирмен «Зэкъошныгъэм» щыригъэжъагь, мастерэу, инженер-конструкторэу ащ щылэжъагь.

Тембот ишынгъэгэ гъогу урлыгъэмэ, ианаах лъэбэкъу шхъялэхэр Адыгэкалэ зэршишгъэхэр нафэ мэхъу. 1985-рэ ильэсийм Адыгэкалэ техническэ инвентаризациемкэ ибюро ипащэу ригъажы, Іэнэтэзэфшхъафхэр ыгъэцэклагъэх:

къэлэ исполкомым итхаматэ игуадзэу, Адыгэкалэ иадминистрации ипащэ игуадзэу, нэужум ащ иапэрэ гуадзэу юфышагъ. Пшъэриль цыкликхэп фагъеуцщыгъэхэр, юфыгъо маклэп зыфэгъэзэгъагъэр, ау ахэр сидигъу щытху хэлзэу ёгъэцэклагъэх, ахэм адаклоу ишэнгъэхэм ахигъэхъонири льгъэклотаг — 1994-рэ ильэсийм Пшызэ къэралыгъо университетыр къуухыжы, юрист сэнэхъатыр зэригъэгъотыгъ. 1997-рэ ильэсийм иононгъо мазэ къыщублагъэу бзэджэшэнным пэуцжыгъэнымкэ Адыгэ республике фонднын ичыпэлэ къутамэу Туучежжэ (Адыгэкалэ) дэтым ипэшагь, нэужум (1999-м) амыгъекошырэ мылькур регистрацию шыгъэнымкэ юстицием и Адыгэ республике учреждение Адыгэкалэхъ ыкы Туцожь районымкэ икутамэ ипащэу агъенафи 2002-рэ ильэсийм имэкъуогу мазэ нэс юфышагъ. А ильэсийм къыщу-

благъэу Тембот Адыгэкалэ иадминистрации ипащэ игуадзэу, ащ иапэрэ гуадзэу, иштху цыфхэм aloy 2008-м нэс лэжъагь. Ащ ыуж ар ветеринарэ ыкы фитосанитарнэ льплъэнымкэ Адыгэ межрайон отделым икъэралыгъо инспекторэ щытагъ. Аужыре юфшэлэ чыгылэу илгээр Адыгэ къэлэ администрации мыльку ыкы чыгу зэфыщытык!эхэмкэ и Гъэйорышланл ары. Ащ ипащэ игуадзэу пенсием оклофэ, 2014-рэ ильэсийм нэс, юфышагъ. Мигу зэшхъэгъусэхэу Темботэ Розэрэ унэгъо дахэ зе-

дашлагъ, къуитту зэдапIугъ, апшээрэ гъэсэнгъэ арагъэгъотыгъ. Тимур Краснодар щэлажъэ, ООО-у «Югстройтехноресурсым» инженер шхъяа. Артур ООО-у «Логистический центр Адыгея 1» зыфалорэм иэлектрик шхъяа. Нэнэжъ-тэтэжъхэр якъорэлфхэм пүнгэгээрэз ягъегъотыгъенним пыльых.

Къэлэ исполкомым ипащэ игуадзэу Тембот загъэнафэм, пэшэ юфшэнхэм хэшыкы фырилэ, Іэпэлэсэнгъэ гъэнэфагъэ ІэкIель хъугъэу щытагъ. Апэрэ мафхэм къашгэжъягъэ илшъэрэльхэр чанэу зэшхъиххэу ыублагъ, цыфхурихылэнэу хъувхэхэм шуклэ игугу ашыщыгъ. Производствэм епхыгъэ юфыгъохэм язшшохынкэ Тембот пытагъэ сидигъу къызхигъафэштыгъ, шошхъуныгъэ зыфырилэмкэ исполкомым хэтхэм изакьюо апэуцуни ылпэккыщыгъ.

Адыгэ Республикаэм инахъижхъэм я Совет пшьэриль къысфишыгъэу Клерэш Тембот июбилей ехъулэу республике гъэзетым пае тхыгъэ згъэхъзырину щытагъ. Джащыгъум нафа къысфэхъу тхэкю олон льтэнгыгъэу фашырэм ишхъятаэ шеэжъыеу унагъохэм къархъохэрэм ащ ыцэе игеройхэм ацэхэр афаусэу зэрэштыгъэр. Сэри сегупшы

сагь: тэти Темботи ыцэ тхаком епхыгъэн шүула?

КызэрэчIэкъигъэмкэ, Мигу Рэмэзанэрэ Гошнаарьэ яунальо шеэжъыеу къызехъом, ялахыы благъэу гушуакло къафэклогъагъэм зэшхъэгъусэхэм игъо афильэгъуягъ Клерэш Тембот цыфхэм лъытэнгъэу фашырэм епхыгъэу ащ ыцэ сабыим фуасынэу. Арущтэу хъугъэ.

Тембот сэ зысшлэрэр бэшлагъ, производственнэ ыкы общеэнэ юфшэнхэм зэпэблагъэ ташыгъ. Сырэгушо ныбджэгъу зэфыщытык!эу тазыфагу ильим ыкы иунагъу, ежь ышхъякы сафэлъало псакуныгъэ пытэ ялэу, яльфыгъэхэм яхъяр альэгъоу, шоу щыэр къадэхъоу бэрэ зэдэпсэнхэу.

Мы лъэхъаным Тембот пенсием щыэмий, цыфхэм ишуагъэ аригъекынир зишэнир зыпари ымшшэу щысэп. Ар Адыгэкалэ иобщественнэ Совет ипащ.

Адыгэкалэ хэхъоныгъэ ышынным, ар нахь гуягъипэ хъуным зилахышу хэзэлхъягъэхэм Тембот ащиш. Джыри цыфхэм афэлэжъэн амал бэрэ ыгъотынэу сифэлъало.

КІЭНІБЭ ШХХАМ.

Адыгэ Республикаэм инахъижхъэм я Совет хэт, Адыгэкалэ ицыф гъэшуагъ.

Пенсиехэр

Гъэтхапэм июбилиархэр

Тиреспубликэ ис нахъижхъэм ащишэу нэбгырэ 44-мэ аныбжь гъэтхэпэ мазэм ильэс 90-рэ мэхъу е хъущт. Ахэм, хэбзэшу зэрэхъуягъэу, УФ-м и Президент къафэгушошт.

Шыгу къэдгэекъижын, УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу Адыгэ Республикаэм щыэм иофышэнхэм мазэ къэс ащ фэдэ юбилей зиелшхэр УФ-м и

Президент и Администрации зэрэльгээсирэр ары ащ лъапсэу фэхъурэр.

Гъэтхапэм зимэфэкI хэзэгъэунэфыкынштхэм янахъыбэм аныбжь ильэс 90-рэ зэрэхъущтыр. ЗэкIери Хэгээгэ зэошхом хэлэжъагъэх э тывлым щытагъэх. Ахэм ащишэу нэбгырэ 37-рэ бзылфыгъ, хуульфыгъэхэр нэбгыри 7 зэрэхъухэрэр. Юбилярхэм анахъижхэу ильэс 100 ныбжыр

хэзигъэунэфыкынштхери бзылфыгъэх. Туцожь районыр ары түри зыщыгсэурэр.

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу АР-м щыэм иофышэхэри зимэфэкI хэзэгъэунэфыкыншт тинахъижхъэм афэгушлох, псакуныгъэ ялэу джыри ильэсийбэ къягъашэнэу афэлъало.

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу АР-м щыэм ипресс-къулыкъу

Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум къеты

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо лъапсэхэм язегъэушомбгүнкэ гъэхъэгъэшхоэр зэрэлхэм, республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ ялахъышо зэрэхашыхъагъэм афш, Адыгэим и Конституции заштагъэр ильэс 25-рэ зэрэхъуягъэм япхыгъэу Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум 2020-рэ ильэсийм гъэтхапэм и 4-м ышыгъэе унашьоу N 1-рэ зытэйтэй диштэй Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум ирэзэнгъэ тхыль афагъэшьошагъ:

Лынгъу Адам Хъусенэ ыкъом, гуманитар уштэйнхэмкэ Адыгэ республике институтэу Т. М. Клерашэм ыцэкI щытим идириектор;

Дорофеев Александр Анатолий ыкъом, зэлгүүгээгъуитумкэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатыгъэм.

Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум искретариат

Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум къеты

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо лъапсэхэм язегъэушомбгүн ялахъышу зэрэхашыхъагъэм, Адыгэим и Конституции дэмыхынхэу цыфхэм къызэрэджэхэрэм афш, Адыгэ Республикэм и Конституции заштагъэр ильэс 25-рэ зэрэхъуягъэм япхыгъэу Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум 2020-рэ ильэсийм гъэтхапэм и 4-м ышыгъэе унашьоу N 2-рэ зытэйтэй диштэй Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум ирэзэнгъэ тхыль афагъэшьошагъ:

Ацумыжъ Казбек Гъучыгысэ ыкъом, гуманитар уштэйнхэмкэ Адыгэ республике институтэу Т. М. Клерашэм ыцэкI щытим

тым тарихымкэ иотдел инаучнэ юфышэ шхъяа;

Скабала Людмила Александр ыпхъум, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Аппарат и Правовой тъэорысланл ишаагъ;

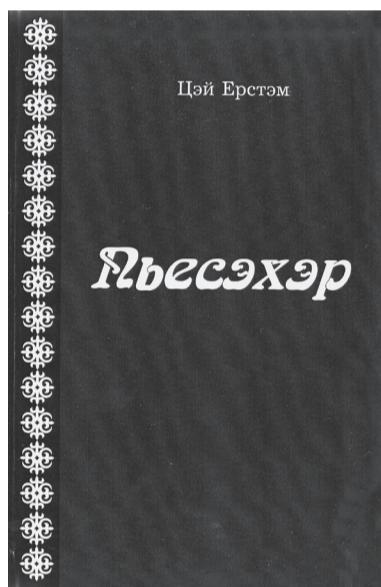
Хъанхэхъ Руслан Асхъяд ыкъом, гуманитар уштэйнхэмкэ Адыгэ республике институтэу Т. М. Клерашэм ыцэкI щытим философиемрэ социологиумрэкI иотдел инаучнэ юфышэ шхъяа;

Адыгэ Республикэм и Конституционнэ Хыкум искретариат

Культурэм ицьыфхэр

Игупшийсэ шынэныгъэм кыпкырэкы

Цэй Ерстэм исабыигьо-кіэлэгъур хэгъэгумкли, цыфхэмкли кын дээхэу зыщтыгъэ льэхъан зытефагъэр — гъаблэр, Хэгъэгу зэошхор. Ятэу Аюбэ заом ащи, 1944-рэ ильсэым хэкіодагь. Къоджэлхэу заом щыфхэхыхэрэм яхьадагъэхэу къацэтыщтыгъэхэм, нэмыкI къинигъохэу зыхэтыгъэхэм илэгъу шьэожые-пшьэшъэжыемэ афэдэу кіэлэгъу уахьтэр агъэкіэкыгъ. Унэгъо хызмэт тофхэмкI ным, шыпхуухэм һэпылэгъушлоу ялагь.

Пьесэ инхэм ягъеуцун гутыришыыхьи Цэим апэу зэрэрилэхийн «К1 скласс» (Цай

Түркбайыр «Къюкласэр» (ЦЭИ Ибрахим), «Налмэс» (Лъяустэн Юсыф) зыфилохэрэр ары.
Мыхэр Ерстэм ирежиссер
Юшшэнкіә егъажыапешу хъу-

Ахэм къакIэлъыкlyагъ икъо-
дукт си шенчил аложи шоры.

джэгью, шэнгэлэж цэры-
лоу Тхарькохъю Юныс ипьесэү
«Шульэгур Iахь мыгош» зы-
фиорэр. Мы спектаклымкээ
Аскъэлае итеатральнэ колектив
самодеятельнэ художественнэ
творчествэм иапэрэ Всесоюзнэ
фестиваль хэлэжьагь ыкы Цэй
Ерстэм я 2-рэ лауреат аш ён-
хуугь, я 2-рэ шъуашэ зиэ
Дипломыр кыратыгь. Аш ыуж

Ерстэм ёжь ытхыгъэ пъесэхэр
еъзъуцуух. Ахэр «Клапщ», «Гуа-
щэм инысэ гъэштуагъ», «Гукъэ-
кыжъ», нэмыхкхэри.

Культурэм иунэхэм ядрама-
тическэ колективхэу нахь гъэ-
хъагэе зилэхэм 1970-рэ илтэс-
хэм цэ гъэшүүгэй «Народнэ
театрэкіэ» яджэхэу хъугье.
Теуцожь районымкіэ а цэр-
аскъэлаем яколлектив рапэ-
сыгъ. Адыгэ хэку драматическэ
театрэм ильс заулэрэ ар икъу-
тамэу щытыгъ. Режиссёрхэр,
артистхэр клохети, Іэпышэгъу
афэхъуутыгъэх. Театрэм испек-
таклэхэу репертуарым хэмь-
тыжхэм ядекорациехэу, щы-
гъынхэу, нэмыхкхэу къызкіэ-
льэухэрээр алэклагъахъэштыгъ.
Мышкіэ Цэй Ерстэм блэгъэны-

тъе театрэм дишыгъагъ. Народнэ театрэм илофшэн нахь гъэльшэгъэнымкэ, спектаклэхэр нахь творческэ лъяглээм нэгъэсигъэнхэмкэ хэку театрэм ишүугээ къызэрэктощтыгъэр нэрыльтэгъугъ. Хэвшыкэу театральнэ искусствэм цыфхэр нахь фэшагъэ хъущтыгъэх. Ау нэүжкэ филиалхэр зэфашижныгъах.

Цэй Ерстэм ильбасаны ашы-
щүэ «Гуацэм инысэ гэшүүгээ»
зыфиорэр 1995-рэ ильбасын
Мынкуулэш щагъяацугъ. Зыгээ-
уцугъэр Камернэ музыкальнэ
театрэу Хьянэхьу Адамэ ыцлэкэ-
щитым ихудожественнэ пащэу,
Урысынэм, Адыгейн искусство-
хэмкэ язаслуженэ йоғышэ-
шхоу Сулейман Юнис. Артист
Іспіләсәхэу Пэрэныкъо Чатибэ,
Бэджэ Дзэхъян, Нэгтгэй Маринэ,
Шхъэбэцэ Схъатбый театралам
ригъяблагъэхи, спектаклэр къа-
гъэлъэгъяацугъ. Джареүүтэу алэ-
рэу профессиоナルнэ сценэм
технагъ Ерстэм ильбаса.

Тхылъыкіеу «Пъесэхэр» Цэй Ерстэм кыдыгыкъылгы. Аш кын-дэхъягъэ пъесэхэм къоджэ щы-laklэр ятемэ шыхыал. Ежы Ерстэм бол сушил чөз иш ашы.

Цэй Ерстэм икъуаджэ, ирайон ямызакъоу, Адыгэ Республикаем күльтүрэм зыкъышегъэ И-тыгъэнымкіэ ильэсипшіл пчъагъэм ыгуи ыкъуачи хилъхъээз һофышхоу ышыагъэм ущэгушхукъы. Драматург хъунри иакъылрэ итворческэ կъуачиэрэ къахъыгъ.

зэпхыгъэ къуаджэм къышы-хъурэ-къышышлэрэм, аш хилья-гъо, ышшапэу щыт тофыгъох къылтыыхэрэр. Къыгъельгъорэ персонажху шэн дэйхэр, емы-кly зеклуклехэр къылцахафэхэрэр еумысих, ахэм апэуцужжхэрэм яобразхэр зэгъэфагъеу, лыягъэ гори хэмьлъэу, гущыг щэрю-хэр яшапхъау къетых.

льыр жэбээ чанкіэ тхыгъе, сценэм кытепхъянхэм төгзэ-псыхъягъэх. Лъэпкь гупшыса-кіэр, шъхъэлтыгъыр, шэ-жыры, гумэкыагъо инэу ти-лъэпкь илэхэр тхыгъэхэм къахэ-щы, унааэ атырыуагъадээ, зы-горэ пфызэшокынэу щитмэ, рэхъатэу ушымысным укъы-фаэты. Драматургым итхэкіэ шапхъэ диштэ шылыкъэу, зыщи-щыкіэгъэ чылыпкіэм төфөу гущы-лэжжэхэр бэү хэпхъягъэх: «Уз-мышхьорэм дэмышхьуае кын-къокы», «Пырамыбжыр мэ-шъхъальэ, шъхъадж ыльялсэ еожыбы», «Сишушлэ симыгъо, сигүунэгъу сипый», «Ибер ебэ-кырэп — иклемэ тэджыж-рэп»... Гущылэжжэху ыгъэфе-дэхэрэр пъесэмэ мэхъанэ куп-кіэу ахэлтыр кыыплынэсным, кынгъэлтэгъорэ цыфхэр зыфээ шылыкъэхэр пшэнхэм афэлорышшэх.

афтерыштэх.
Цэй Ерстэм икъуаджэ, ирай-
он ямызакъою, Адыгэ Респуб-
ликэм культурэм зыкышгээлэ-
тыгээнымкэ ильэсипш пчын-
гээм ыгүи ыкъуачы хильхээзэ
юфышкоу ышлагьэм ушгушху-
кыы. Драматург хүнүри иакылыл-
ре итвортческэ к्�ячэрэ къа-
хыц. Арыншинаас

хыгъя. Ари гушуагъо.
Ерстэм ыгъэхъагъэмэ япэ-
сыгъэ тын лъаплэх ильэс зэфэ-
шхъафхэм къыфагъэшьоша-
гъэхэр: медалэу «За доблест-
ный труд», РСФСР-м и Ашыэрэ
Совет и Президиум и Щитхуу
тхыиль, РСФСР-м күльтурэмкээ
изаслуженнэ юфыш, Төүцожь
районым ицыиф гъешуагъ, бгъэ-
халъхъэхэр шытхуу тхыильхэр

халтвхээр, щигхуу тхылтвхэр. Цэй Ерстэм мый иятынэрэ тхыль, алерэ 2012-рэм къыдэкыгь. Литературэм ижанрэ анах къинэу драматургиер зэрэштыр нафэ. Арэу щигти, пьесэ тхыныр къыхихыгъеу Ерстэм ащ тоф дешэ, илэпэлэсэнгыгэ епсыхъэ. Ильесэхэр драматическе коллективхэм къашхъэпэнхэу щигт.

Едзыгъуиту хъурэ драмэ зэгъефагъэу «Пынкъу» зыфи-
лоу тхылтыр къизэрээзүүхырэм
ти Лъэпкъ театрэу Цэй Ибра-
хымэ ыцлэкэ щитым ынаалэ
тыридзэмэ, сценэм ар кытэ-
хьаным ушыгульшиц. Джащы-
гъум спектаклыр театрэмки
драматургымки творческэ
ушетыпэ дэгъоу зэрэхьущтим
уухын эрхийн шийжлийн шилдэг

уехъырэхъышэжынэу ѿйтэп.
Цэй Аюбэ ыкъоу Ерстэм!
Гъэтхапэм и 10-м уныбжь ильэс
85-рэ зэрэхүгъэм пае лъэшэу
тылфэгушо. Уипсауныгъэ пытэ
зэпыйтеу, тхылтыкIэхэр къы-
дэбгэцкыхеу, жьышхъэ мэфэ
шьыпкъэ къылфэкюнэу тылфэ-
шо.

ШЬХЬАПЛЬЭКЬО Къэсэй.
Театровед, культурэмкіэ
общественнэ Советэу Адыгэ
Республикэм культурэм-
кіэ и Министерствэ щылэм
итхьамат.

Тикъэгъэлъэгъонхэр

ЛъЭПКЪ ШІЖЬЫМ ИПКЪЫГЪОХ

Зэльашшэрэ археологэу, тарихълэжьэу, Адыгэ Республикаем искустввэхэмкэ изаслуженнэ Іофышишкоу Лэупэкэ Нурбый ишыїэнэгъэ фэгъэхыгъэ къэгъэлъэгъонир Мыеекъуапэ къышызэшуахыгъ.

Адыгэ Республикаем и ЛъЭПКЪ музей щыкъогъэ зэхахьем сэ-нэхьат зэфэшхъафхэр зиэ нэ-бгырабэ Ѣцтпъэгъугъ. Студентхэм къэбар гъэшшэгъонэу зэхахьэр ашломакэу археологэм, шыны-гъэлжхэм гущыїгъу афэхъу-гъэх, упчэжъэгъу ашыгъэх.

Музейм ишащэу Джыгунэ Фатимэ зэлукъэгъур зэрищээ, зэ-фэхъысыжхэр шыгъэгъ. Лэупэкэ Нурбый лэүххэр зэфээзыщэрэ цыиф цэрылоу зэрэштыр эзгээшшэнхэм къащыхигъэшьгъ.

Археологии саугъэт 92-рэ Н. Лэупакэм къышызэуихыгъ, ахэр лэшшэгъухэм ятирих къизыютыкъихэрэм ашыщых. Мыеекъопэ культурэм, исп унэхэм, ижыре мьотхэм, нэмыкхэм ятирих хэвилагъэхэм уагъэгъуазэ.

Теуцожь районым, Мыеекъуапэ дэжь, фэшхъафхэм ашытлашь.

Псым ычіэгъ хъугъэ Къэзэн-къоякэ, Аскъэлае, Хъаклэмзы, Псыфабэ, Сырыфыгъ, нэмыкхэм улъякъунхэу ашишыгъэхэм мэхъэнэ ин зиэ пкыыгъо гъэшшэгъонхэр къащигъотыгъэх.

Къошынхэм, унагъом ишы-къэгъэгъ ыэмэ-псымэхэм, гъучым хэшыкъыгъэ пкыыгъохэм уяллы-зэ, лэепкъым итариих нахы-шоу зэогъашэ.

Адыгэим иапэрэ археолог цэ-рылоу Аульэ Пшымафэ, музейм иофишишэу Петр Дитлер ягусэу Н. Лэупакэм тарихъым епхы-гъэу къыгъотыгъэр маклэп. Музейм къышагъэлъягохэрэм якъэ-бар якъэугоин чанэу хэлжэгъар Елена Черных. Археологхэу

Аулъэ Пшымафэ, Лэупэкэ Нурбый, Тэу Аслъан, фэшхъафхэм яофишагъэ Е. Черных луп-кэу къытегушиагъ. Тхыль пчаг-гъэ къыдэзыгъэкыгъэ Н. Лэупакэм ишүшлэгъэ уасэу фашырэм узышэпшэ. Тэу Аслъан зэрилты-тэрэмкэ, тхыль пепчъ щынэныгъэр нахышишоу къыбгурегъало. Адыгэхэм ятирих чыгу къырлы-къуагъэр нахь дэгъоу тшлэнхэмкэ Н. Лэупакэм улъякъунэу шыгъэхэр шэнэгъэм епхыгъэх.

ЕПЛЫЫКІЭХЭР

Къокыпэм щыпсэурэ лъЭПКЪ-хэм искустввэхэмкэ я Къэралыгъо музееу Мыеекъуапэ дэтым

ипашшэу Кушьу Нэфсэт, Адыгэ Республикаем гуманитар ушэтынхэмкэ институт ишащэ игуадэзу Беданыкъо Марзет, Адыгэ къэралыгъо университетын тарихъымкэ ифакультет ишащэу Пэкъеншко Нурбый, Урысынэм игеографическэ обществэ икутамэу Адыгэим щылэм илэшхъэтетэу Игорь Огай, нэмыкхэм фэгъэхыгъэ зэхахьем къышыгъуагъэхэм Н. Лэупакэ Н. Лэупакэ тарихъым, искустввэм, литературэм афэшагъэу зэрэштыр хагъэунэнфыкъигъ.

Сурэтыш цэрылоу Н. Лэупакэм итворчествэ нахь гъэшшэгъон къэзышырэр шьо зэфэшхъафхэр зэдиштэхэу зэригъэфедхэрэр ары. Тыкъэзыуухъэрэ дунаим идэхагъэ, шульэштуу къабзэм ишъэф, пшьашэм игушишсэ, нэмыкхэм афэгъэхыгъэ сурэтхэр лъэгъупхъэх.

— Ныбжыкълабэ къэгъэлъэгъоним икъышэуихын зэрэхэлажъэрэр тигуапэ. Археологхэм, тарихъым изээшшэн пыльхэм студентхэр гущыїэштуу афэхъу-гъэх. Шэнэгъэлжхэр Ергъукъо Шамсэт, Къуекъо Маринэ, нэмыкхэм яеплыкъэхэри тшлэнхэмзэу зэрэштыр эзгээшшэнхэм къащыхигъэшьгъ.

Н. Лэупакэм ишъхъэгъусэу Фатимэ, ыкъоу Хъатыу, фэшхъафхэм кытфалотагъэр щынэгъэм дештэ. Лэупэкэ Нурбый лээнэйкъуабэ къызэлтиубытызэ юф ешээ. Игупшишэхэр шлэжхэм къыпкъырэхкэ.

— Археолог, шэнэгъэлжэх цэрылоу ехылпээшэ тхыль къидэзгъэкы сшойгъуу, — тизэдэгущыїэштуу лъэгъэкылатэ лээтэхъэхэ Светланэ. — Къэгъэлъэгъоним сеплэшээ, гупшишсэу сшыгъэхэр тхыльхэм къидэхъащых.

— Лэупэкэ Нурбый бэшлагъэр синэуас, — къеуатэ Игорь Огай. — Археологи, тарихъым зафэбъязэмэ, яофишагъэрэ Иэр гъунэнч. Сэ аш щысэ тесэхы, упчэжъэгъуу сэхэхъу.

— Студентхэм яхъэкэ лъап-лэу Лэупэкэ Нурбый лъЭПКЪ шлэжхэм ехылпээшэу къыуатээр щынэгъэм къыхехы, — къитиуагъягъар Пэкъеншко Нурбый. — Псэ пытэу, жын къэтэу гу-къэгъыжхэм ныбжыкъэхэр ашгээгъуазэх.

Къэгъэлъэгъоним ехылпээшэ къэбархэр Лэупэкэ Нурбый зэхахьем къышылаташьгъэх. Музейм къэклюгъэ пшьашхэм къытитуагъягъар къэгъэлъэгъоним епхынхэу япшьашшэгъухэр ягъусэхэу музейм къызэрэкъоштхэр.

ЕМТЫЙЛ Нурбый.

Зэхэзышагъэр
ыкъи къыдэзы-
гъэкъырэр:

Адыгэ Республикаем лъЭПКЪ Иофхэмкэ, Икъыб къэралхэм ашы-
псэурэ тильэпкъэ-
гъухэм адырьэ зэпхы-
ныгъэхэмкэ ыкъи
къэбар жууѓэм
иамалхэмкэ и Комитет
Адрессыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыд-
шылэр:
385000,
къ. Мыеекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм
къайхырэр А4-кэ
заджэхэр тхъапхэу
зипчыагъэхэ 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлтэу, шрифтыр
12-м нахь цыкъунэу
щытэп. Мы шапхъэ-
хэм адимыштэрэ
тхыгъэхэр редакцием
зэгъэлжхэх.

E-mail: adygoevoice@mail.ru

Зышаушыхъаутыгъэр:
Урысы Федерацием
хэутын Иофхэмкэ, тел-
радиокъэтын-
хэмкэ ыкъи зэлты-
Исыккэ амалхэмкэ
и Министерстве
и Темир-Кавказ
Чылгэ гъэоры-
шашы, зэраушыхъаутыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зышаухаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыеекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкъэмкэ
пчагъэр
4876
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 451

Хэутынм узчи-
къэтхэнэу щыт уахтэр
Сыхатыр
18.00
Зышаухаутыгъэ
уахтэр
Сыхатыр
18.00

Редактор
шхъаэр
Дэрэз Т. И.
Редактор шхъаэр
игуадзэр
Мэцлээко
С. А.

Пшьэдэгъыж
зыхырэ секретарыр
Жакъэмкъо
А. З.

